

ŽIVOTNI STANDARD

- Životni standard zavisi od :
  - **materijalnih uslova** (izražava se nivoom lične i kolektivne potrošnje)
  - **radnih uslova** (stepen zaposlenosti, dužina radnog vremena, ...)
  - **uslovi stanovanja** (odnos broja stanovn. I broja stanova)
  - **politički uslovi** (slobde i prava čoveka)

GDP per capita €

Norveška	56.500
Švedska	28.200
Nemačka	27.300
Francuska	25.300
Španija	25.500
Slovenija	20.600
Mađarska	14.800
Hrvatska	15.700
Turska	11.400
Makedonija	8.400
Srbija	8.600

DETERMINANTE LIČNE POTROŠNJE

- **stepen privrednog razvoja zemlje**- veći obim BDP osnovna pretpostavka veće potrošnje stanovništva
- **Raspodela društvenog proizvoda**- država vođenjem ekonomske politike utiče na raspodelu BDP. Rast lične potrošnje determinisan rastom ostalih oblika finalne potrošnje.
- **Dostignuti nivo lične potrošnje i rigidnost**- u slučaju pada BDP-a prvo se smanjuje investiciona, zatim javna a tek na kraju lična potrošnja.
- **Kupovna moć stanovništva** – realni dohodak koji se dobija kada nominalni dohodak dovedemo u vezu sa stopom inflacije.
- **Demografska kretanja** – veći prirodni priraštaj nameće potrebu rasta BDP. Demografska kretanja utiču na nivo i strukturu lične potrošnje.

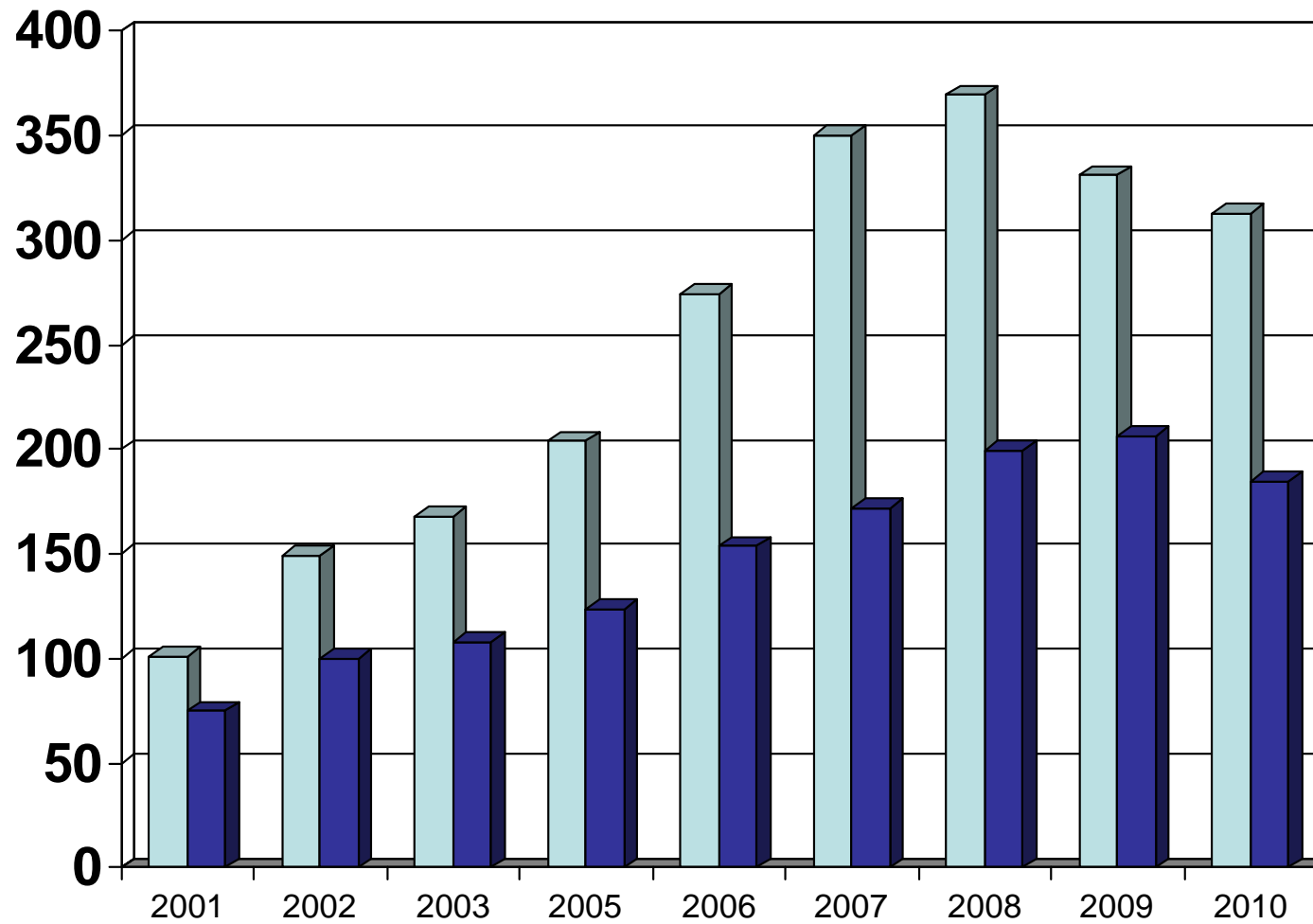
INSTRUMENTI REGULISANJA LIČNE POTROŠNJE

- **Kolektivni ugovori** – imaju uticaj na **visinu zarada** i **stepen zaposlenosti**- budući da jedno od pitanja koje uređuju je **cena rada**.
- **Sistem penzijskog i socijalnog osiguranja** – ima uticaj na **visinu penzija**, broj primaoca, (npr. Pomeranje starosne granice za sticanje penzije, promena načina obračuna - usaglašavanje sa rastom cena ili rastom zarada
- **Instrumenti poreske politike** - –povećanje ili smanjenje poreza na dohodak ili potrošnju
- **Instrumenti politike cena**- poseban režim cena proizvoda i usluga važnih za životni standard, subvencioniranje.
- **Participacija stanovništva** - u delu troškova pružanja usluga javnih ustanova i službi
- **Instrumenti kreditne politike** – potrošački krediti

ZAPOSLENOST, ZARADE I PENZIJE

	2001	2002	2003	2005	2006	2007	2008	2009.	Oktob. 2010
Broj zaposlenih, u 000	2.102	2.067	2.040	2.069	2.026	2.002	1.999	1.889	-
aktivno nezaposlena lica, u 000	-	-	-	896	916	785	728	730	-
Stopa nezaposlenosti	-	-	-	21,8	21,6	18,8	14,4	16,9	20,1
Neto zarade u dinarima	6.078	9.208	11.500	17.443	21.707	27.759	32.746	31.733	33,576
Prosečna penzija u dinarima	4.505	6.134	7.393	10.565	12.151	13.612	17.660	19.788	19.850
Vrednost evra u odnosu na dinar	60,0	61,52	68,31	85,50	79,0	79,24	88,60	95,89	107,43
Neto zarade u evrima	101,3	149,67	168,35	204,01	274,7	350,31	369,59	330,93	312,53
Prosečna penzija u evrima	75,03	99,70	108,22	123,56	153,81	171,78	199,32	206,36	184,77

Kretanje zarada i penzija u periodu 2001-2010.

POJAM I FUNKCIJE JAVNE POTROŠNJE

Deo finalne potrošnje koji je namenjen podmirivanju javnih potreba – potreba koje se podmiruju na kolektivan način.

Za razliku od privatnih potreba koje se podmiruju privatnim dobrima i koje odlikuje **konkurentost (rivalitet) u potrošnji** – potrošnja jednog subjekta ograničava potrošnju drugog; **moгуćnost isključivanja iz korišćenja subjekata** koji nisu spremni da plate cenu tih dobara; javane potrebe se podmiruju javnim dobrima – dobrima koja su dostupna svima pod jednakim uslovima, a pri tome su besplatna.

- a) Klasične funkcije države
- b) Društvene delatnosti
- c) Materijalne intervencije države
- d) Socijalna davanja
- e) Finansiranje rada opštinskih službi

FUNKCIJE JAVNE POTROŠNJE

- **Doprinosi privrednom razvoju** – uticaj na društveni ambijent (efikasnost državne uprave, bezbednosna, poboljšanje nivoa zdravstvene zaštite, obrazovne strukture, ulaganja u naučnoistraživački rad).
- **Uticaj na životni standard** – visina socijalna ulaganja
- **Stabilizaciona funkcija** – javna potrošnja deo agregatne tražnje.
- **Redistributivna funkcija** – progresivno oporezivanje.

OBIM I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE

- Dostignut stepena privrednog razvoja
- Razvijenost sistema društvenih potreba
- Širina ekonomskih i socijalnih funkcija
- Razvijenost društvenih delatnosti

Struktura javne potrošnje – **prema izvorima** (nacionalni dohodak, budžet, fondovi) i **prema nameni** (klasične javne potrebe, socijalne potrebe, materijalne investicije).

STRUKTURA JAVNIH RASHODA u SRBIJI
u mlrd dinara

	2005	2006	2007	2008	2009	2009. u %
JAVNI RASHODI	706,8	893,3	1.046,8	1.214,0	1.267,9	100
1. Tekući rashodi	653,2	807,0	919,5	1.088,8	1,154,2	91.03
rashodi za zaposlene	170,0	204,4	238,3	293,1	301,8	23,80
kupovina roba i usluga	125,0	156,4	190,3	204,6	211,2	16,65
otplata kamata	17,7	30,2	17,9	16,3	22,4	0,01
subvencije	54,9	55,6	63,7	78,0	63,1	4,97
socijalna pomoć i transferi	285,7	360,4	409,3	496,8	555,6	43,82
od čega: penzije	186,1	227,7	259,9	331,0	387,3	30,54
2. Kapitalni rashodi	45,9	81,3	112,1	105,9	93,3	7,35
3. Neto budzetske pozajmice	7,8	10,9	15,3	19,3	20,5	1,61

FISKALNI SISTEM I POLITIKA

- Fiskalni sistem ukupnost zakona i drugih propisa koji se odnose na finansijsku aktivnost države, odnosno na **prikupljanje finansijskih sredstava i njihovo usmeravanje (trošenje)** na podmirivanje javnih potreba.

Načela dobrog fiskalnog sistema:

- a) **efikasnost** - ne deformiše ekonomske odluke, posebno odluke o alokaciji resursa.
  - b) **jednostavnost** – minimiziranje direktnih (troškovi naplate tj. rada poreske administracije) i indirektnih troškova (troškovi poreskih obveznika)
  - c) **transparentost** – da su poreski obveznici upoznati sa svrhom i upotrebom prihoda od poreza.
  - d) **pravičnost** – poreski obveznici jednake snage plaćaju jednak iznos poreza
- Fiskalna politika deo ekonomske politike koji podrazumeva **korišćenje instrumenata javnih finansija** tj. javnih prihoda i javnih rashoda za ostvarivanje ciljeva ekonomske politike. – jedna od najmoćnijih poluga ek.politike.

INSTRUMENTI PORESKE POLITIKE

Porezi – osnovni instrument fiskalne politike. Karakteristike:

opštost – načelo da svi snose poresku obavezu prema istom kriterijumu,

Prinudnost – sankcija za neplaćanje poreza

Nema protivnake – nema zavisnosti između visine plaćenog poreza i koristi,

Davanja u novcu – poznato i plaćanje u naturi.

Neafektacija – tj. nedestiniranost poreza.

Mogu da budu: **posredni** (povećavaju cene, prevladavaju se potrošačima) i **neposredni** (smanjuju dohodek, poreski obveznik = poreski platac)

Prema poreskom izvoru: porezi na imovinu, dohodak i potrošnju.

Takse – novčana naknada koja se plaća za uslugu koju vrše državni organi.

Karakteristike: **opštost** – utvrđuju se generalno, **impersonalnost** – plaća se bez obzira na poresku snagu, **jednostavnost taksene tarife** – najčešće se određuju u fiksnom iznosu; **plaćaju se unapred**.

Akcize – vrsta poreza koja opterećuje potrošnju pojedinačnog dobra. Prednosti: izdašnost, preraspodela dohotka na štetu potrošača luksuznih dobara, smanjuje potrošnju namenjenu retrogradnim potrebama.

Doprinosi – strogo namenski prihodi. U početku primenjivani za finansiranje lokalnih rashoda (nasipi, putevi), počev od 19. veka vezuju se za socijalno osiguranje, zdravstvenu zaštitu.

Prihodi od javnih dobara – prihodi koje ostvaruje država kao vlasnik imovine.

STRUKTURA JAVNIH PRIHODA u SRBIJI
u mlrd dinara

	2005	2006	2007	2008	2009	2009. u %
JAVNI PRIHODI	724,3	867,7	1.002,0	1.143,6	1.146,5	100
1. Tekući prihodi	721,5	865,5	995,4	1.140,5	1.138,6	99,3
1.1. Poreski prihodi	637,9	756,0	870,0	1.000,3	1.000,3	87,24
- porez na dohodak građ.	94,3	118,6	115,8	136,5	133,5	11,64
- Porez na dobit preduzeća	10,3	18,3	29,7	39,0	31,2	2,72
-PDV	215,9	225,1	265,5	301,6	296,9	25,88
-Akcize	71,3	86,9	98,6	110,1	134,8	11,75
-Carine	39,0	45,4	57,4	64,8	48,0	5,6 – 4,1
Ostali poreski prihodi	24,2	30,3	32,8	35,7	37,1	3,23
Doprinosi	183,0	231,4	270,3	312,6	318,8	27
1.2. Neporeski prihodi	83,6	109,6	125,4	140,2	138,3	12,06
2. Kapitalni prihodi	0,2	0,3	5,3	1,5	1,4	0,12
3. Donacija	2,6	1,9	1,3	1,5	6,5	0,56

BUDŽET

Dvostrani račun koji na jednoj strani iskazuje državne (javne) potrebe (po nameni i pojedinačno) a na drugoj strani javne prihode po izvorima.

- Finansijsko obeležje – budžet predstavlja plan prihoda i rashoda države
- Ekonomsko obeležje – funkcionalna veza između budžetskih sredstava i ekonomskih tokova
- Pravno – priroda akta kojim se budžet donosi.

